

Varga Júlia

A PÁLYAKEZDŐ DIPLOMÁSOK MUNKAERŐ-PIACI SIKERESSÉGE 2011-BEN

Bevezetés

Ebben a fejezetben a fiatal diplomások munkaerő-piaci sikerességének alakulását vizsgáljuk a Diplomás Pályakövető Rendszer 2011. évi adatfelvételének adataira támaszkodva. Az adatfelvétel keretében a 2008-ban és a 2010-ben végzett fiatal diplomásokat kérdezték meg – többek között – addigi munkaerő-piaci életútjukról. Az elemzés középpontjában két kérdés áll. Egyrészt, hogy milyen különbségek figyelhetők meg képzési területek szerint a fiatal diplomások munkaerő-piaci sikerességében életpályájuk elején, másrészt, hogy milyen különbségek mutatkoznak a 2008-ban és a 2010-ben végzettek munkaerő-piaci sikerességében.

Az eddigi nemzetközi és hazai vizsgálatok azt mutatták, hogy jelentősek az eltérések a fiatal diplomások munkaerő-piaci helyzetében attól függően, hogy milyen képzési területen szereztek diplomájukat. Az Egyesült Államokra vonatkozóan Grubb (1992), Rumberger–Thomas (1993), Kanadában Finnie–Frenette (2003), az Egyesült Királyságban Bratti és szerzőtársai (2005), Chevalier és szerzőtársai (2002), Walker and Zhu (2005), Chevalier (2011), Olaszországban Buonanno–Pozzoli (2007), Brunello–Cappelari (2005), Görögországban Livanos–Pouliokas (2009), Franciaországra, Németországra és az Egyesült Államokra vonatkozóan pedig Machin and Puhani (2006) vizsgálta például a kérdést. Valamennyi munka azt találta, hogy jelentős különbségek figyelhetők meg a pályakezdő diplomások munkaerő-piaci sikerességében képzési területek szerint. Az eredmények sok hasonlóságot mutatnak a képzési területek sikerességi sorrendjét tekintetve. Rendszerint a műszaki és a gazdaságtudományok képzésterületek teljesítenek a legjobban, és sok esetben az egészségügyi és a társadalomtudományi területek is kedvező munkaerő-piaci esélyeket kínálnak. A sikerességi rangsor végére általában a pedagógusképzésben, művészeti vagy bölcsészettudományi képzésben végzettek kerültek. A korábbi magyar vizsgálatok, a FIDÉV-adatfelvételeken alapuló munkák az 1990-es évek végén végzetekre vonatkozóan (Galasi, 2002, 2004a, 2004b, 2007; Galasi–Varga, 2006), a Diplomás pályakövetés – országos kutatás 2010. adatfelvétel adatai felhasználásával készült elemzés pedig a 2007-ben végzettekre vonatkozóan (Varga 2010) vizsgálták a képzésterület hatását a fiatal diplomások munkaerő-piaci sikeressé-
gében.

ségére. Az eredmények azt mutatták, hogy nem nagyon változott a képzésterületek rangsora az 1990-es évek végén végzetek és a 2007-ben végzetek között. A sikerességi rangsor elején az informatikai és a gazdaságtudományok képzésterületeken végzetek állnak.

A 2008-ban és a 2010-ben végzetek helyzetének összehasonlítása azért tarthat számot érdeklődésre, mivel más forrásból nem ismerhetjük, hogy különbözött-e a gazdasági válság pályakezdő diplomások munkaerő-piaci helyzetére gyakorolt hatása, képzési területek szerint.

Munkaerő-piaci sikeresség 2011-ben

A fiatal diplomások munkaerő-piaci sikeressége – leíró elemzés

A munkaerő-piaci sikeresség legfontosabb indikátorai a munkaerő-piaci státusz és a keresetek. Emellett a frissen végzetek sikerességét, vagy annak hiányát jelezheti, hogy mennyi idő múltán tudják megtalálni első állásukat, vagy, hogy foglalkozásuk kapcsolatban van-e végzettségükkel. A fiatal diplomások csaknem 78 százaléka volt foglalkoztatott 2010-ben, 7,5 százalékuk munkanélküliként határozta meg munkaerő-piaci státuszát, 9 százalékuk nappali munkarendben tanult, 5,7 százalékuk pedig egyéb inaktív státuszban volt (gyes, gyed, gyet, háztartásbeli vagy eltartott). A mintában a 2008-ban és a 2010-ben végzetek egyaránt szerepeltek. E két csoport munkaerő-piaci pályájának különböző pontján tartott az adatfelvételkor, a 2010-ben végzetek legfeljebb 6-7 hónappal korábban diplomázhattak, a 2008-ban végzetek viszont már 32 hónappal a kérdés előtt is végzettséget szerezhettek. Érdemes ezért a két csoport munkaerő-piaci státusz szerinti megoszlását külön-külön is megvizsgálni. Az 1. ábrán a fiatal diplomások munkaerő-piaci státusz szerinti megoszlását a végzés éve és a képzési terület szerinti bontásban mutatjuk be. Az ábrán azokat a kisebb területeket (művészet, művészetközvetítés, sporttudomány, nemzetvédelmi és katonai), amelyek végzettjei közül csak nagyon kevesen válaszoltak a kérdőívre, nem tüntettük fel, mert az esetszámok korlátozottsága miatt nem lehet megbízhatóan elemezni az e területen végzett pályakezdő diplomások munkaerő-piaci helyzetének alakulását. A kihagyott képzésterületek végzettjeit is figyelembe vettük ugyanakkor az átlagok kiszámításakor.

A 2008-ban végzetek foglalkoztatási arányai magasabbak, munkanélküliségi arányai alacsonyabbak, mint a 2010-ben végzetké. A 2008-ban végzeteket a várakozásoknak megfelelően kisebb arányban találjuk nappali munkarendes oktatásban, mint a 2010-ben végzeteket. Az egyéb inaktív aránya a 2008-ban végzett kohorsz esetén jóval magasabb, mint a 2010-ben végzetek között.

A 2008-ban végzett fiatal diplomások között igen magas, 85 százalék a foglalkoztatottak aránya csaknem valamennyi képzési területen végzetek között;

a természettudomány képzési területen végzettek esetében azonban ez az arány jóval alacsonyabb, csupán 73 százalék. A természettudományi képzési területen végzettek alacsony foglalkoztatottsági aránya annak az eredménye, hogy az e képzési területen végzettek kiugróan nagy arányban tanulnak nappali munkarendben a végzést követő harmadik évben is. A végzettek 18 százaléka nappali képzésben részt vevő tanuló volt 2011 februárjában.

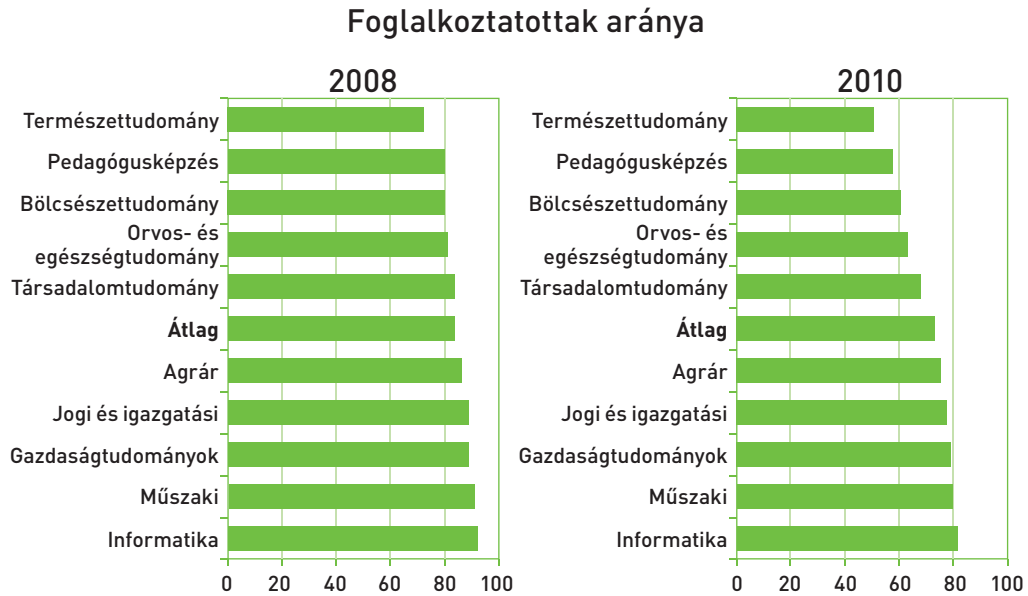
A 2010-ben végzettek között az átlagos foglalkoztatási arány 71 százalék. Az átlagnál magasabb arányban foglalkoztatottak a pedagógusképzésben, jogi és igazgatási, informatika, orvos- és egészségtudomány képzésterületen végzettek. A legalacsonyabb a foglalkoztatási ráta a természettudomány, bölcsészettudomány, és társadalomtudomány képzésterületen végzeteknél, ennek az a magyarázata, hogy az ezeken a képzésterületeken végzettek jóval az átlag fölött vesznek részt nappali képzésben.

A 2008-ban végzettek mindössze 4 százaléka, a 2010-ben végzettek pedig több mint 10 százaléka számolt be arról, hogy munkanélküli. A munkanélküliségi arányokat képzésterületenként összehasonlítva a két kohorsz között azt látjuk, hogy az agrár, a bölcsészettudomány és a társadalomtudomány képzésterületeken végzettek között mindkét kohorszban az átlag fölötti a munkanélküliek aránya.

A 2008-ban és a 2010-ben végzettek munkaerő-piaci státusz szerinti megoszlásának különbözőségét két tényező magyarázhatja. Egyrészt az, hogy e két kohorsz munkaerő-piaci életpályájának eltérő pontján van. A munkaerőpiacra lépés kezdeti szakaszát helykeresés jellemzi, ami a munkaerőpiacra lépés ideiglenes elhalasztásával járhat, ha a diplomás úgy találja, hogy nem talál az elképzeléseinek megfelelő állást, vagy ha további felsőfokú tanulmányokban vesz részt a pályakezdő. A végzést követő idő növekedésével később stabilabb munkaerő-piaci pozícióba kerülhetnek a fiatal diplomások. A helykeresésének is köszönhető, hogy a végzést követő idő előrehaladtával mind a munkanélküliek, mind a nappali képzésben tanulók aránya csökken, és nő a foglalkoztatottak aránya a fiatal diplomások között. Ezzel egyidejűleg a családalapítás és gyermekvállalás következtében többen kerülhetnek közülük egyéb inaktív státuszba (gyes, gyed stb.). A 2008-ban végzett kohorsz kedvezőbb munkaerő-piaci státusz szerinti összetételét tehát részben ezek a folyamatok magyarázhatják. Ugyanakkor a különbségnek oka lehet a diplomások, és ezen belül a pályakezdő diplomások 2008 és 2010 közötti munkaerő-piaci helyzetének rosszabbodása is. A munkaerő-piaci státusz összehasonlításakor e két folyamat hatását nem tudjuk elkülöníteni, mivel nem ismerjük a 2008-ban végzettek munkaerő-piaci státuszát a végzést követő első évben.

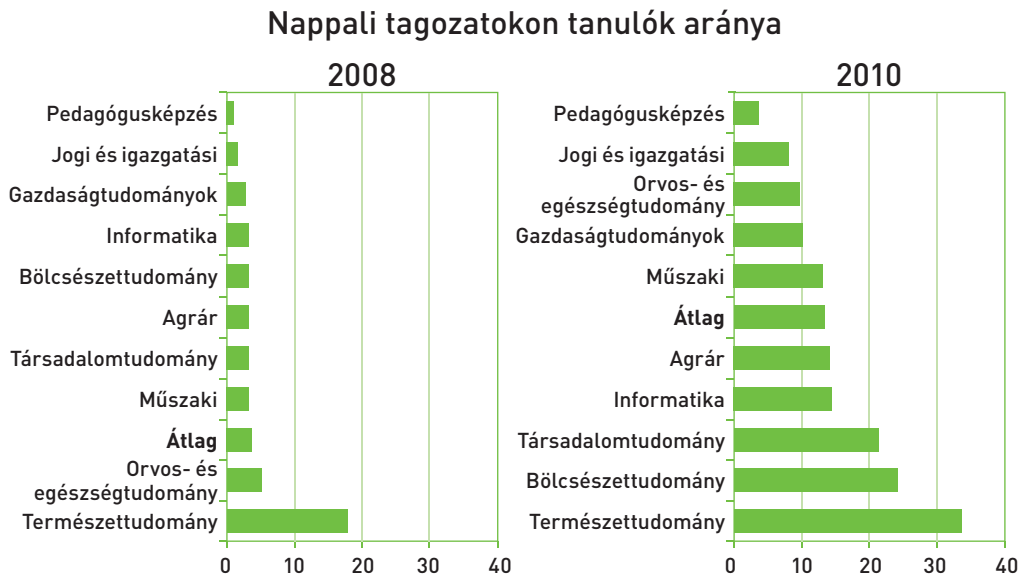
Mindkét csoportról tudjuk viszont, hogy mennyi idő elteltével találtak először állást a végzettség megszerzését követően, a munkakeresési idő növekedése jelezheti a munkaerő-piaci helyzet esetleges rosszabbodását.

1a. ábra. A 2008-ban és a 2010-ben végzett fiatal diplomások megoszlása munkaerő-piaci státusz szerint képzési területenként (%)

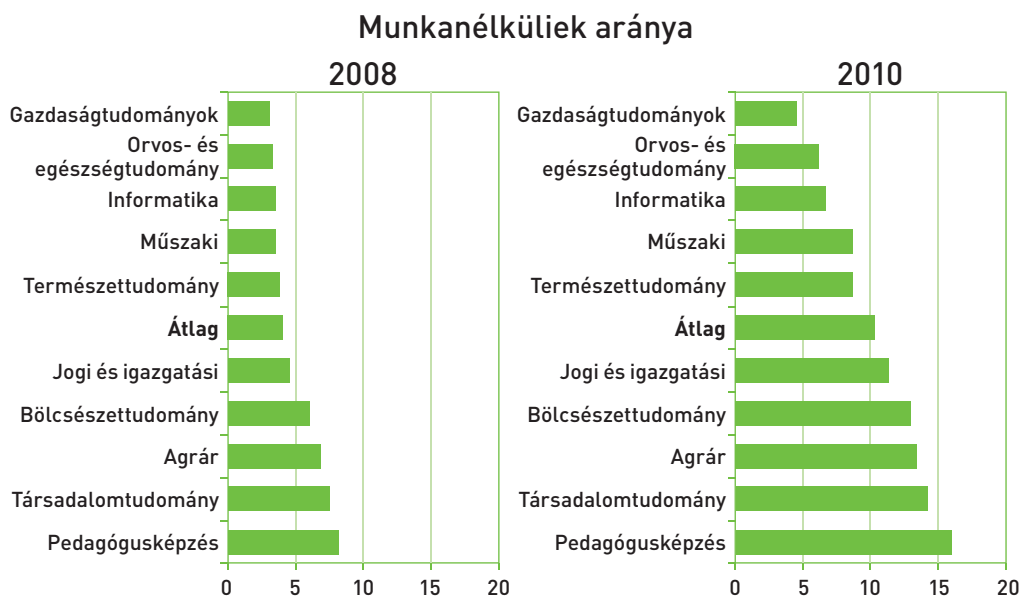
Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

1b. ábra. A 2008-ban és a 2010-ben végzett fiatal diplomások megoszlása munkaerő-piaci státusz szerint képzési területenként (%)

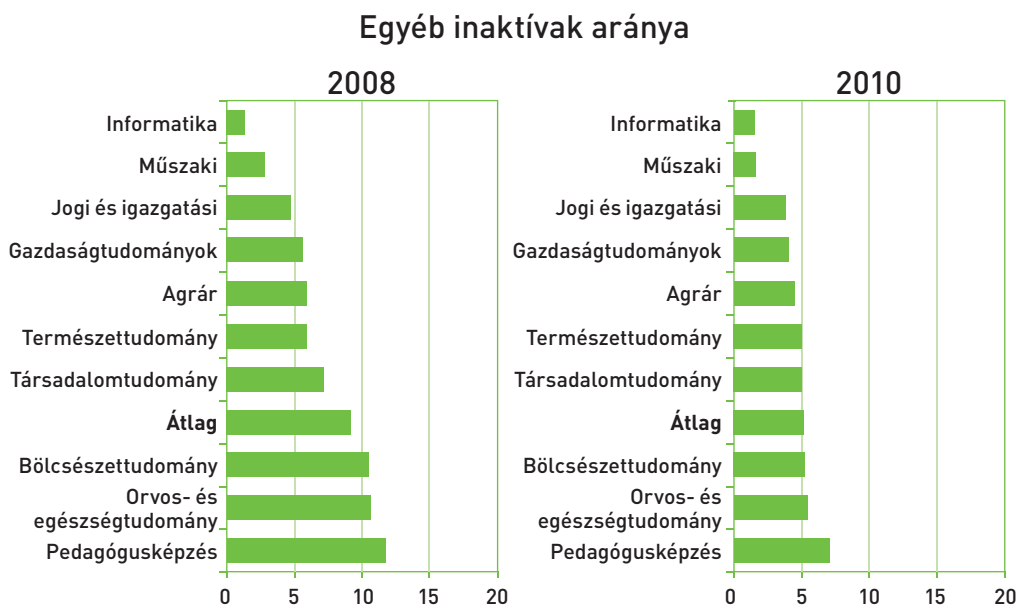
Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

1c. ábra. A 2008-ban és a 2010-ben végzett fiatal diplomások megoszlása munkaerő-piaci státusz szerint képzési területenként (%)

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

1d. ábra. A 2008-ban és a 2010-ben végzett fiatal diplomások megoszlása munkaerő-piaci státusz szerint képzési területenként (%)

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

A 2008-ban és a 2010-ben végzettek is azonos arányban találtak állást a végzés után: mindkét csoportban 81 százalék. Az adatok viszont arra utalnak, hogy átlagosan kicsit megnövekedett az oktatásból a munkaerőpiacra történő átmenet, mivel valamivel hosszabb idő alatt sikerül állást találni a végzetteknek. A 2010-ben végzett kohorsz kisebb arányban (30 százalék) talált azonnal (egy hónapon belül) állást az abszolutórium megszerzése után, mint a 2008-ban végzettek (36 százalék). Átlagos munkakeresési idejük az első állás megtalálásáig valamivel nagyobb, mint a 2008-ban végzetteké volt (3,6 hónap a 3,2 hónappal szemben).

Képzésterületenként vizsgálva az álláskeresési idő alakulását azt látjuk, hogy a legtöbb képzésterületen valóban növekedett a munkakeresési idő, a BA-/BSc- vagy főiskolai végzettségűek között átlagosan nagyobb mértékben, mint az MA-/MSc- vagy egyetemi végzettségűek között. Különösen megnőtt a munkakeresési idő a pedagógusképzésben és a társadalomtudományi képzésben végzettek számára mindkét képzettségi szint esetén. Néhány képzésterületen eltérően változott a munkakeresési idő a különböző végzettségi szintet elérték számára. A bölcsészettudományi képzésterületen a magasabb végzettségi szintet elérték munkakeresési ideje növekedett, miközben a BA-/BSc- vagy főiskolai végzettségűeké csökkent, hasonlóan a műszaki képzésterületen végzettekhez. Az informatika képzésterületen végzettek számára ellenkező összefüggés látható, a BA-/BSc- vagy főiskolai szintű végzettségűek számára meghosszabbodott a munkakeresési idő, míg az ugyanezen a képzésterületen az MA-/MSc- vagy egyetemi végzettségűek számára lerövidült. A jogi és igazgatási képzésterület végzettjei számára könnyebb volt állást találni 2010-ben, mint 2008-ban mindkét végzettségi szinttel.

1. táblázat. A végzés után az első munkahely megtalálásáig eltelt idő (hónap)¹

Képzési terület	BA-/BSc- vagy főiskolai végzettségű		MA-/MSc- vagy egyetemi végzettségű	
	2008-ban végzett	2010-ben végzett	2008-ban végzett	2010-ben végzett
Bölcsészettudomány	3,7	3,3	2,8	3,6
Gazdaságtudományok	2,8	3,8	3,1	3,7
Informatika	2,6	3,4	4,1	2,6
Jogi és igazgatási	4,0	3,1	3,8	3,1
Műszaki	4,5	3,5	3,3	3,9

¹ A táblázatban nem szerepelnek a kisebb képzésterületek, illetve azok, ahol az esetszámok korlátozottsága miatt nem lehet megalapozott következtetéseket levonni (pl. agrár képzésterület). Az átlagos értékek az ezeken a területeken végzett válaszadók értékeit is tartalmazzák.

Képzési terület	BA-/BSc- vagy főiskolai végzettségű		MA-/MSc- vagy egyetemi végzettségű	
	2008-ban végzett	2010-ben végzett	2008-ban végzett	2010-ben végzett
Orvos- és egészségtudomány	2,6	3,2	2,8	3,9
Pedagógusképzés	2,6	4,3	2,7	4,7
Társadalomtudomány	1,9	3,5	2,4	3,3
Természettudomány	2,8	3,4	3,2	3,6
Átlag	3,3	3,5	3,4	3,6

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

A munkaerő-piaci státusz és a munkakeresési idő mellett a munkaerő-piaci helyzet legfontosabb indikátora a kereset. A keresetek alakulását a munkaerő-piaci státuszhoz hasonlóan érdemes a két fiatal diplomás kohorszra külön-külön megvizsgálni, hiszen a keresetek a gyakorlati idővel együtt nőnek, és mivel a 2008-ban végzettek potenciális munkaerő-piaci tapasztalata két évvel hosszabb a 2010-ben végzetteknél, ezért a 2008-ban végzettek esetében magasabb keresetekre számíthatunk.

Az adatfelvétel azt mutatja, hogy a 2008-ban végzett diplomások havi nettó átlagkeresete 172 ezer forint volt 2011 elején, a 2010-ben végzetteké pedig 148 ezer forint. A BA-/BSc- vagy főiskolai végzettségűek közül a 2008-ban végzettek 157 ezer, a 2010-ben végzettek 137 ezer forintot nettó keresetre tettek szert, az MA-/MSc- vagy egyetemi végzettségűek közül a 2008-ban végzettek havi nettó 193 ezer, a 2010-ben végzettek 162 ezer forintot kaptak kézhez.

A pályakezdő keresetek képzésterületek szerinti egyszerű összehasonlításából azt látjuk (2. táblázat), hogy mindkét kohorszban az informatika, a műszaki, valamint a gazdaságtudományok képzésterületen végzettek keresték a legtöbbet, a legrosszabbul fizetettek pedig a pedagógusképzés, a társadalomtudomány és az agrár képzésterületek végzettjei voltak. A természettudomány képzésterületen végzettek mindkét csoportban átlag alatti nettó keresetekre tettek szert, de a 2010-ben végzettek lemaradása valamivel kisebb volt a velük egy időben, más képzésterületen végzettekhez képest, mint a 2008-ban végzetteké.

2. táblázat. Nettó havi átlagkereset képzési terület, a végzés éve és a végzettség szintje szerint (ezer Ft)

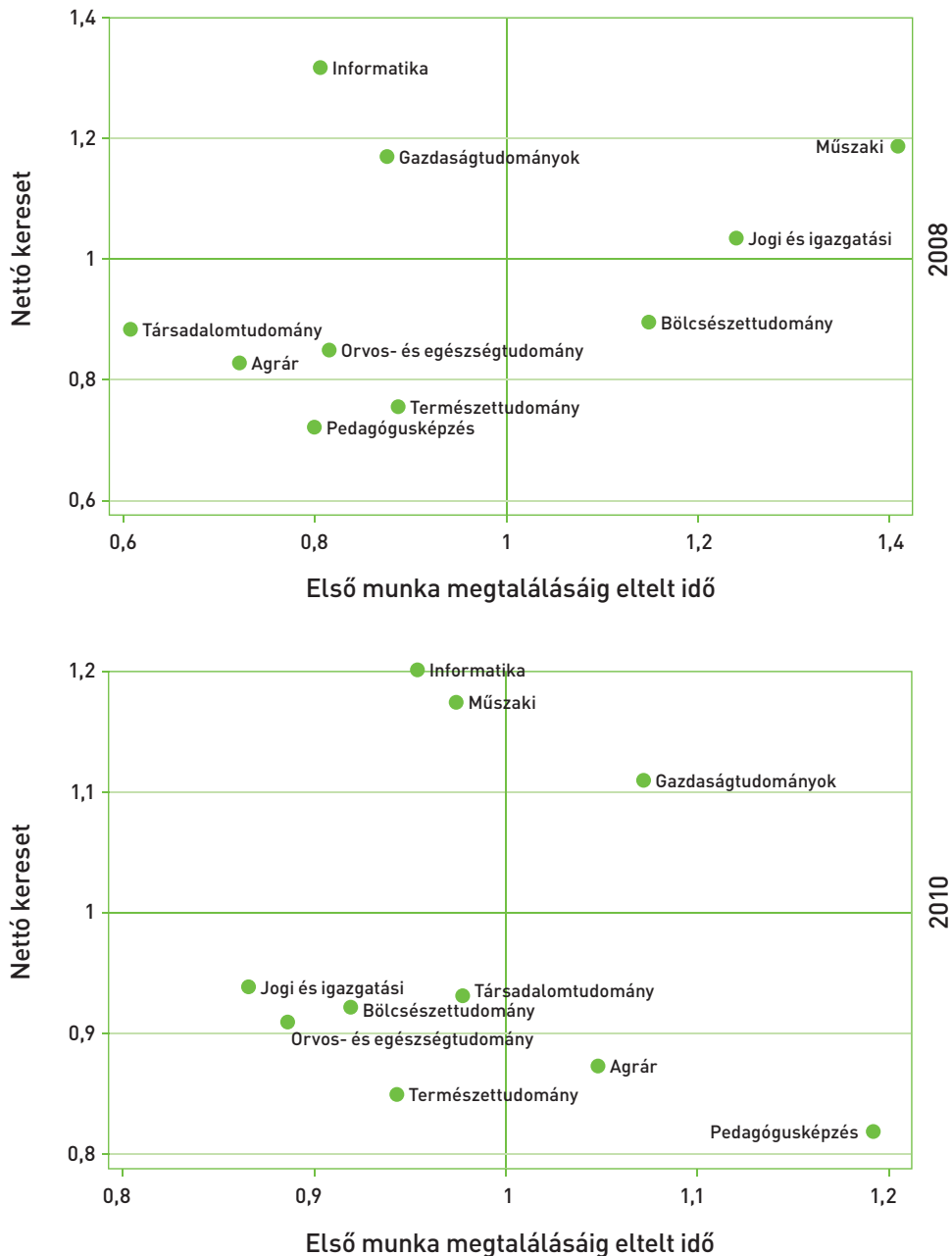
Képzési terület	2008-ban végzett			2010-ben végzett		
	Együtt	BA-/ BSc- vagy főiskolai végzett- ségű	MA-/ MSc- vagy egyetemi végzett- ségű	Együtt	BA-/ BSc- vagy főiskolai végzett- ségű	MA-/ MSc- vagy egyetemi végzett- ségű
Bölcsészettudomány	147	141	149	135	126	140
Gazdaságtudományok	198	183	238	164	152	188
Informatika	252	207	294	192	166	227
Jogi és igazgatási	173	162	179	145	129	153
Műszaki	208	186	241	176	162	193
Művészet	137	112	173	126	105	148
Művészetközvetítés	101	101	-	93	93	94
Nemzetvédelmi és katonai	200	171	221	165	148	195
Orvos- és egészségtudomány	166	133	236	142	125	165
Pedagógusképzés	114	113	129	118	113	128
Sporttudomány	127	126	132	137	138	133
Társadalomtudomány	151	138	166	128	126	134
Természettudomány	143	118	154	139	117	148
Átlag	172	157	193	148	137	162

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

A 2008-ban végzettek lemaradása az átlagtól az átlag alatti kereseteket biztosító területeken nagyobb, mint a 2010-ben végzetteké, az átlag feletti jövedelmet biztosító területeken pedig arányaiban nagyobb kereseti előnyt látunk 2010-ben, mint a 2008-ban végzettek esetében. Ez arra utalhat, hogy a magasabb jövedelmet biztosító területeken nemcsak a pályakezdő bér magasabb az átlagnál, hanem később a bérek gyorsabban is növekszenek az átlagosnál, míg az alacsony pályakezdő béreket biztosító képzésterületeken később is lassabb a bérnövekedés az átlagosnál, ezért a gyakorlati idő előrehaladtával kereseti lemaradásuk növekszik az átlaghoz képest. A 2010-ben BA/BSc vagy főiskolai pedagógusképzésben végzettek például az ugyanebben az évben, ugyanilyen szintű végzettséget szerzettek átlagos keresetének 82 százalékát, míg a 2008-ban végzettek csak a 72 százalékát keresték.

2. ábra. Képzésterületek szerinti átlagos keresetek a fiatal diplomások átlagos keresetének arányában, és a képzésterületek szerinti átlagos munkakeresési idő a fiatal diplomások átlagos munkakeresési idejének arányában BA-/BSc- vagy főiskolai végzettségűek

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

Az MA/MSc vagy egyetemi pedagógusképzésben végzetek esetében még nagyobb a különbség: a 2010-ben végzetek az átlagos MA-/MSc- vagy egyetemi keresetek 79 százalékát, a 2008-ban végzetek pedig csak a 67 százalékát keresték.

A munkaerő-piaci sikermutatókat együtt vizsgálva azokat a képzésterületeket tekinthetjük a legsikeresebbeknek, amelyek átlag feletti kereseteket biztosítanak, és amelyekkel hamar állást lehet találni, vagyis ahol az álláskeresési idő átlag alatti. A 2. és 3. ábrán a képzésterületek szerinti átlagos kereseteket a fiatal diplomások átlagos keresetének arányában, és a képzésterületek szerinti átlagos munkakeresési időt a fiatal diplomások átlagos munkakeresési idejének arányában együtt mutatjuk be.

A 2008-ban végzett BA/BSc vagy főiskolai fiatal diplomások között az informatika és a gazdaságtudományok képzésterületeken végzetek munkaerő-piaci helyzete volt a legkedvezőbb. Az átlag feletti keresetek ezeken a képzésterületeken átlag alatti munkakeresési idővel jártak együtt (2. ábra)

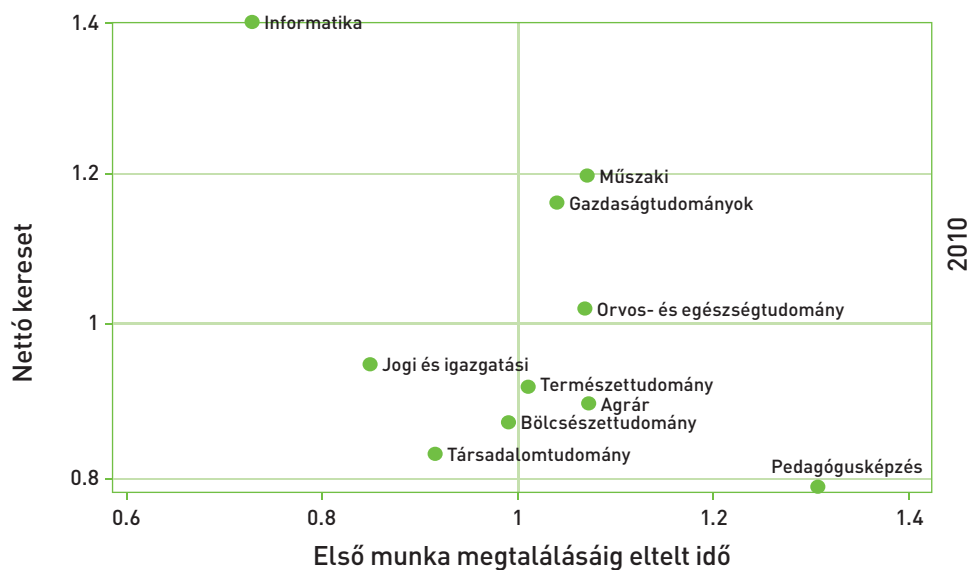
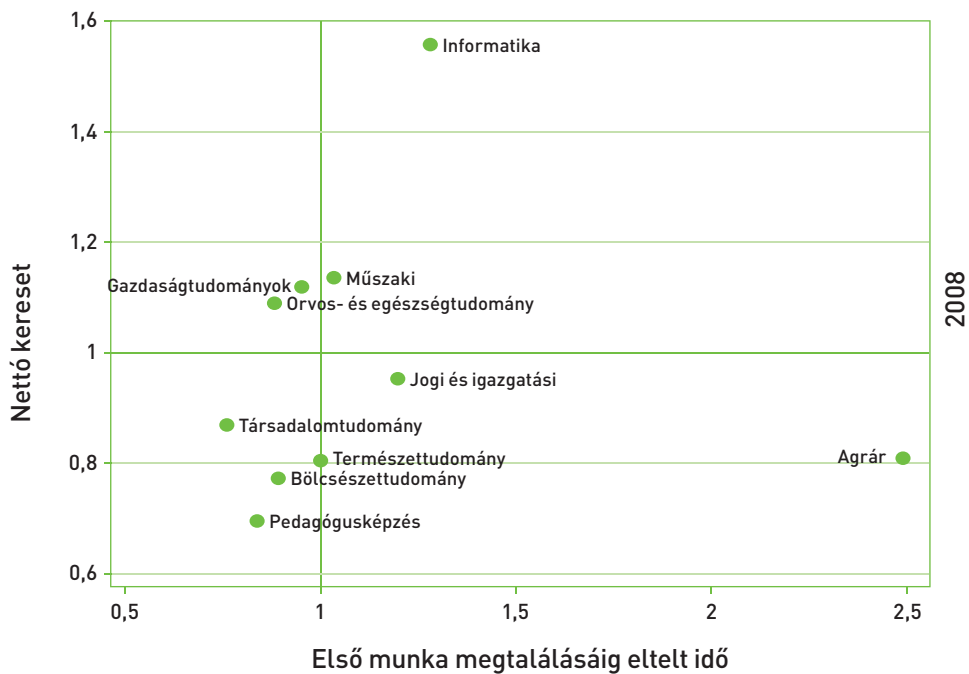
A 2010-ben végzetek között az informatika képzésterületeken végzetek továbbra is a legkedvezőbb helyzetben voltak. Az ez évben végzetek közül a műszaki képzésterületen végzetek kerültek még a legjobb csoportba, mivel munkakeresési idejük átlag alattira csökkent. A gazdaságtudományok képzésterületen végzeteknek viszont – bár továbbra is átlag feletti kereseteket értek el – meghosszabbodott a munkakeresési ideje. 2010-ben néhány olyan képzésterület, amely a 2008-ban végzetek számára is átlag alatti kereseteket nyújtott, a munkakeresés tekintetében is átlag alattira romlott, így a pedagógusképzés vagy az agrár képzésterület.

A 2008-ban MA-/MSc- vagy egyetemi végzettséget szerettek között a gazdaságtudományok, és az orvos- és egészségtudomány képzésterületeken végzetek kerültek a legkedvezőbb helyzetű kategóriába. Érdemes megjegyezni, hogy az orvos- és egészségtudományi képzésterület végzettjeinek átlagos keresete a külföldön dolgozó fiatal diplomások magas keresete miatt kerülhetett az átlagnál jövedelmezőbb kategóriába. A 2010-ben végzetek között a csak az informatika képzésterület végzettjei teljesítettek mindkét munkaerő-piaci sikermutatóban az átlagosnál jobban. A műszaki, a gazdaságtudományok és az orvos- és egészségtudomány képzésterületen végzetek továbbra is az átlagosnál jobban kerestek, de meghosszabbodott a munkakeresési idejük.

Az agrár képzésterületen 2008-ban és 2010-ben végzetek is a legkedvezőtlenebb helyzetű kategóriában voltak, ami átlag alatti jövedelmet és átlag feletti munkakeresési időt jelent. A 2010-ben végzetek között néhány képzésterület is e kategóriába csúszott át, mivel a korábban is kedvezőtlen keresetek 2010-ben már az átlagosnál hosszabb munkakeresési idővel jártak együtt (pl. a pedagógusképzés esetén).

Az adatfelvétel során a fiatal diplomásokat arról is megkérdezték, hogy véleményük szerint képzésük munkájukhoz milyen szintű végzettség szükséges, illetve milyen szakterületen szerzett végzettség felelne meg az adott munkának. E válaszok felhasználásával két indikátort képeztünk. Az egyik azt mutatja, hogy a foglalkozás illeszkedik-e a fiatal diplomás végzettségének szintjéhez.

3. ábra. Képzésterületek szerinti átlagos keresetek a fiatal diplomások átlagos keresetének arányában és a képzésterületek szerinti átlagos munkakeresési idő a fiatal diplomások átlagos munkakeresési idejének arányában MA-/MSc- vagy egyetemi végzettségűek

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

A nem illeszkedő csoportba soroltuk a válaszokat, ha a megkérdezett alacsonyabb végzettségi szintet is megfelelőnek gondol az adott munkakör betöltéséhez. A nem illeszkedők aránya tehát a szubjektív megítélés szerinti túlképzettek arányát mutatja. A másik indikátor azt mutatja, hogy a fiatal diplomás munkája kapcsolódik-e ahhoz a képzésterülethez, ahol képzettségét szerezte. Az illeszkedő csoportba kerültek a válaszok, ha a fiatal diplomás megítélése szerint csak az adott szakterületen vagy a saját és kapcsolódó területeken folytatott tanulmányok felelnek meg a munkájának. A nem illeszkedő csoportba soroltuk a válaszokat, ha a fiatal diplomás úgy látta, hogy egészen más szakterületen, vagy bármely szakterületen szerzett végzettség is megfelel a munkájának.

A 3. táblázatban a 2008-ban és a 2010-ben végzettek között azoknak az arányát látjuk szakterületek szerint, akiknek végzettségi szintje megegyezik a munkájukhoz szükséges szinttel; a 4. táblázat pedig azoknak az arányát mutatja, akiknél a végzettség szakterülete egyezik meg a foglalkozáshoz szükséges szakterülettel, szubjektív ítéletek alapján.

3. táblázat. A végzettség szintjével illeszkedő foglalkozásban dolgozók aránya képzési területeknek a 2008-ban és a 2010-ben végzettek között (%)

Képzési terület	2008-ban végzettek	2010-ben végzettek
Agrár	75,2	72,7
Bölcsészettudomány	80,5	72,0
Gazdaságtudományok	81,8	78,9
Informatika	89,9	89,7
Jogi és igazgatási	90,2	86,7
Műszaki	86,5	83,5
Orvos- és egészségtudomány	83,2	83,1
Pedagógusképzés	80,4	84,9
Társadalomtudomány	86,3	73,2
Természettudomány	86,7	75,4
Átlag	83,7	79,0

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

A 2008-ban végzettek 83,7 százaléka, a 2010-ben végzetteknek pedig 79 százaléka saját megítélése szerint olyan állásban dolgozott 2011-ben, amely megfelelt képzettségi szintjének. Mindkét kohorszban az átlag fölötti arányban dolgoztak képzettségi szintjüknek megfelelő munkakörben az informatika, valamint a

4. táblázat. A végzettség szakterületével illeszkedő foglalkozásban dolgozók aránya képzési területenként a 2008-ban és a 2010-ben végzettek között (%)

Képzési terület	2008-ban végzettek	2010-ben végzettek
Agrár	69,8	69,5
Bölcsészettudomány	67,1	63,6
Gazdaságtudományok	81,3	79,3
Informatika	90,2	90,3
Jogi és igazgatási	91,0	85,0
Műszaki	85,2	85,2
Orvos- és egészségtudomány	93,6	90,9
Pedagógusképzés	78,4	84,7
Társadalomtudomány	77,1	67,9
Természettudomány	76,9	68,7
Átlag	80,5	77,3

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

jogi és igazgatási képzési területen végzettek, és az átlagnál kisebb arányban az agrár képzésterületen végzettek.

A 2008-ban végzettek 80,5, a 2010-ben végzettek 77,3 százaléka számolt be arról, hogy munkája szakterülete illeszkedik képzettsége szakterületével. Az átlagosnál jóval nagyobb arányban találunk illeszkedő foglalkozásokban dolgozókat az orvos- és egészségtudomány, az informatika, a jogi és igazgatási szakterület végzettjei között mindkét kohorszban, és az átlagosnál jóval kisebb arányban az agrár, a bölcsészettudomány társadalom és természettudomány végzettjei között.

A két kohorsz közötti különbség a végzettség és a munkahely illeszkedésében ismét csak – a korábban már tárgyalt – két külön hatásból adódhat. Egyrészt a végzést követő pályakeresési időszakban a frissdiplomások átmenetileg elvállalhatnak a végzettségük szintjének vagy szakirányának nem megfelelő állásajánlatokat is, majd később végzettségüknek megfelelő álláshoz juthatnak. Ez az oktatásból a munkaerőpiacra történő átmenet megszokott módja, ezért azt várjuk, hogy a korábban végzetteket inkább illeszkedő állásokban fogjuk találni, akkor is, ha nem változik a fiatal diplomások helyzete. Másrészt a két kohorsz eredményességében jelentkező különbség utalhat a kereslet és kínálat egyensúlyában mutatkozó különbség változására, vagyis a fiatal diplomások helyzetének rosszabbodására. E két hatást ismét nem tudjuk elkülöníteni, de a változások szakterületek szerinti különbsége utalhat arra, hogy mi magyarázza a két kohorsz helyzetében

mutatkozó különbséget. Néhány képzési terület esetén a 2008-ban és a 2010-ben végzettek között az átlagosnál jóval nagyobb a változás az illeszkedő foglalkozásokban dolgozók arányában. A végzettség szintje szerinti illeszkedésben az átlagosnál nagyobb rosszabbodást figyelhetünk meg a bölcsészettudomány, a társadalom- és a természettudomány képzésterületen 2008-ban és 2010-ben végzett fiatal diplomások helyzetében. A szak szerinti illeszkedést tekintve a társadalomtudomány és a természettudomány képzésterületeken végzett fiatal diplomások esetében látunk az átlagosnál nagyobb csökkenést a 2008-ban és a 2010-ben végzett fiatal diplomások helyzetében. Figyelemre méltó, hogy a pedagógusképzésben 2008-ban végzettekhez képest a 2010-ben diplomát szerettek között szint és szak szerint is nagyobb azoknak az aránya, akik illeszkedő foglalkozásokban dolgoznak.

A képzési terület hatása a keresetekre – többváltozós elemzés

A képzésterületek szerinti átlagos keresetek egyszerű összehasonlítása félrevezető lehet, mivel a különböző képzésterületeken végzettek összetétele, megfigyelhető és meg nem figyelt jellemzői különböznek, és ami a képzési terület hatásának tűnik, az valójában ezeknek a jellemzőknek a hatásaként alakulhat ki. Különbözhetnek például az egyes képzésterületen végzettek demográfiai jellemzői, nemük, életkoruk vagy a képzettségi szint szerinti összetétele, és különbözhetnek képességeik stb. Az egyéb hatások kiszűrésére ezért többváltozós elemzéssel is megvizsgáltuk a képzési terület hatását a keresetekre. Először egyszerű lineáris regressziós (OLS) egyenleteket becsültünk, amelyben a függő változó a havi kereset logaritmusá volt.

A becsléseket többféle specifikációban végeztük el. Az első (F1) specifikáció a képzésterület nyers hatásait becsli a keresetekre, majd a további (F2–F6) specifikációk azt vizsgálják, hogy e nyers hatások milyen mértékben és irányban változnak további magyarázó változók bevonásával, vagyis egyre több olyan változó hatását szűrjük ki az újabb specifikációkban, amelyek hathatnak a fiatal diplomások keresetére.

Az F2 specifikációban a képzési terület mellett néhány demográfiai jellemző és az oklevél néhány jellemzőjének hatását szűrjük ki (nem, életkor, a diploma szintje, a végzés éve). Az F3 specifikációban az előbbieket mellett a munkahely néhány jellemzőjét vontuk még be az elemzésbe: a munkaidőt, a munkáltatónál eltöltött hónapok számát, a munkáltató tulajdonosát (állami/nem állami), illetve, hogy külföldön dolgozik-e a fiatal diplomás. Az F4 specifikáció a munkahely néhány további jellemzőjének a hatását is vizsgálja, és a képességek hatását próbálja meg néhány ún. proxy változóval mérni. A további magyarázó változók ebben a specifikációban azt mérik, hogy a diplomás szubjektív megítélése szerint munkája illeszkedik-e a szakképzettségéhez, ugyancsak a kérdéselt megítélése szerint a munka felsőfokú végzettséget igényel-e, volt-e munkanélküli a pályakezdő a végzettség megszerzése óta.

Emellett a képességek mérésére egyrészt egy olyan kétértékű változót szerepeltettünk a modellben, amely azt mutatja, hogy költségtérítéses képzésben szerezte-e végzettségét a fiatal diplomás, másrészt egy további kétértékű változót, amely azt mutatja, hogy az abszolutórium után közvetlenül szerezte-e meg a diplomáját. Az előbbi mutató (költségtérítéses képzésben szerzett-e diplomát valamikor) annyiban mérheti a meg nem figyelt képességek hatását, ha a jobb képességűek inkább állami finanszírozású képzésben tanulnak, mivel képességeik miatt bekerülnek oda. A költségtérítéses képzés választását ugyanakkor más tényezők is befolyásolhatják, például az állami finanszírozású férőhelyek korlátozottsága egyes képzési ágakban, ezért a változó csak korlátozottan képes mérni a képességek hatását. A képességek mérésére használt másik proxy változó (az abszolutórium után közvetlenül szerezte-e meg a diplomáját) szintén csak korlátozottan tudja mérni a képességek hatását, hiszen a diplomaszerezés elhalasztása más okokból is bekövetkezhet, nem csak azért, mert „nem sikerült” rögtön diplomát szereznie a végzettnek.

Az F5 specifikációkban olyan családi jellemzők hatását is vizsgáljuk, amelyek a diplomások munkakínálatát befolyásolhatják (a kérdezett családi állapota, van-e kiskorú gyereke). Emellett bevontuk a magyarázó változók közé azokat a családi háttérváltozókat is, amelyek hatással lehetnek az elhelyezkedési esélyekre, keresetekre: a szülők iskolai végzettségi kategóriáit; egy kétértékű változót, amely azt mutatja, hogy van-e a családban hasonló szakterületen végzett személy, valamint a fiatal diplomás középiskolájának típusát jelző változókat. A fiatal diplomások munkaerő-piaci esélyei, keresetei attól is függhetnek, hogy milyen minőségű felsőoktatási intézményben szerezték meg a végzettséget. Ennek hatását úgy mérjük, hogy az F6 specifikációban intézményi fix hatásokat is szerepeltettünk a magyarázó változók között. Az F6 specifikáció tehát számol azzal is, hogy a különböző intézményekben végzettek keresete között olyan különbségek is lehetnek, amelyeket az egyének megfigyelt jellemzői, valamint a munkahelyek jellemzői nem magyaráznak, hanem a képzést nyújtó intézmények különbségéből következnek (például az egyes intézmények minőségének/presztízsének különbségéből, az egyes intézményekbe felvettek meg nem figyelt képességkülönbségeiből), vagy egyéb tényezők hatását is tükrözhetik. A keresetek tehát az F6 specifikációban nemcsak az egyéni jellemzőktől, hanem az intézmény jellemzőitől, intézményi fix hatásoktól is függhetnek. Az intézményi fix hatások a nem megfigyelt intézményi jellemzők hatásának összességét mutatják. Az elemzéshez néhány kisebb szakterületet az „Egyéb” kategóriába vontuk össze. A referenciakategória a jogi és igazgatási képzéscsoportban végzettek, vagyis az egyes szakterületek képzési hozamát e szakterülethez viszonyítva mérjük.

A képzési terület hatását a keresetekre a különböző specifikációkban a 5. táblázat mutatja be, az OLS-becslések részletes eredményeit a Mellékletek 1. táblázat ismerteti.²

² Az 5. táblázatban csak a szignifikáns eredményeket mutatjuk be, ezért nem is jelezzük külön, hogy szignifikáns eredményről van szó; a nem szignifikáns eredményekről csak azt közöljük, hogy nem szignifikáns.

5. táblázat. A képzési terület hatása a keresetekre (OLS regressziós együtthatók)

Képzési terület (referencia: Jogi és igazgatási)	(F1)	(F2)	(F3)	(F4)	(F5)	(F6)
Agrár	-0,131	-0,128	-0,186	-0,140	-0,123	-0,129
Bölcsészettudomány	-0,149	-0,120	-0,133	-0,096	-0,097	-0,083
Gazdaságtudományok	0,123	0,225	0,135	0,140	0,140	0,090
Informatika	0,279	0,233	0,161	0,147	0,155	0,136
Műszaki	0,180	0,168	0,087	0,090	0,094	Nem szignifikáns
Orvos- és egészségtudomány	-0,098	-0,012	-0,069	-0,063	Nem szignifikáns	Nem szignifikáns
Pedagógusképzés	-0,261	-0,182	-0,155	-0,136	-0,129	-0,105
Társadalomtudomány	-0,162	-0,080	-0,091	Nem szignifikáns	Nem szignifikáns	Nem szignifikáns
Természettudomány	-0,143	-0,134	-0,157	-0,121	-0,114	-0,097
Egyéb (művészet, művészetközvetítés, sporttudomány, nemzetvédelmi és katonai)	-0,165	-0,101	-0,108	Nem szignifikáns	Nem szignifikáns	Nem szignifikáns

Forrás: Az M. 1. táblázatban bemutatott OLS regressziós becslések

Az F1 és F2 specifikáció eredményeinek összehasonlítása azt mutatja, hogy a nyers kereseti különbségek egy része egyszerűen abból adódik, hogy a különböző képzésterületeken eltérő a végzettségi szintek, a végzettség éve szerinti, a nemek szerinti és az életkor szerinti összetétel. A BA-/BSc- vagy főiskolai végzettségűek szignifikánsan kevesebbet keresnek, 19–15 százalékkal, specifikációtól függően, a 2008-ban végzettek keresete 10–12 százalékkal magasabb, mint a 2010-ben végzetteké, a férfiak keresete 15–19 százalékkal magasabb, mint a nőké, és a keresetek az életkorral együtt nőnek (M. 1. táblázat).

A képzésterületek hatására vonatkozó becslési eredményekből azt látjuk (5. táblázat), hogy a nyers képzésterülethez köthető kereseti különbségek csökkennek az újabb és újabb magyarázó változók bevonásával, képzésterületenként különböző mértékben. Néhány képzésterületen pedig nem lehet kimutatni szignifikáns hatást, ha az egyéb tényezők hatását kiszűrjük. Az agrár képzésterületen végzettek kereseti lemaradása alig csökken a jogi képzésterülethez képest, valamennyi specifikációban 12–13 százaléknyi. A bölcsészettudomány képzésterületen végzettek 8 százalékkal keresnek kevesebbet, mint a jogi és igazgatási képzésterületen végzettek az összes megfigyelt jellemző hatásának kiszűrése után.

A gazdaságtudományok képzésterület kereseti hozama jelentősen csökken az egyéb tényezők hatásának kiszűrése után, de így is 9 százalékkal magasabb keresetre számíthatnak az e képzésterületen végzettek, mint a referenciacsoport végzettjei. Az informatika képzésterület 28 százalékos nyers kereseti előnye felére csökken, ha kontrollálunk az egyéb tényezők hatására, de az informatikai képzésterület biztosítja még így is átlagosan a legmagasabb kereseteket a fiatal diplomások számára. A műszaki képzésterület 18 százaléknyi kereseti előnye viszont eltűnik az egyéb tényezők hatásának kiszűrése után. Az F6 specifikációban már csak 3 százaléknyi kereseti előnyt látunk a műszaki képzésterület végzettjeinél, és a hatás ebben a specifikációban már nem szignifikáns. Hasonlóan nem szignifikáns az orvos- és egészség tudomány valamint a jogi és igazgatási képzésterületek végzettjei közötti kereseti különbség, ha kontrollálunk az egyéb tényezők hatására. A pedagógusképzésben végzettek igen jelentős, 26 százalékos nyers kereseti hátrányának túlnyomó része egyéb tényezők hatását tükrözi, de az összes megfigyelt jellemző hatásának kiszűrése után is 10 százalékkal alacsonyabb keresetekre számíthatnak az itt végzettek, mint a referenciacsoport végzettjei. A társadalomtudományi képzésterület kereseti hátránya is elveszti szignifikanciáját az egyéb tényezők hatásának kiszűrése után. A természettudomány képzésterületen végzettek kereseti hátránya kismértékben csökken ugyan az egyéb tényezők hatásának figyelembe vételekor, de 10 százaléknyi marad az F6 specifikációban is.

Érdeemes röviden összefoglalni, hogy az egyéb tényezőknek milyen hatása van a pályakezdő diplomások keresetére. A várakozásoknak megfelelően nőnek a keresetek a munkaidő és a munkáltatónál eltöltött idő növekedésével. A részben vagy egészben állami tulajdonú munkáltatónál dolgozó pályakezdők 14–16 százalékkal keresnek kevesebbet, mint a nem állami munkáltatónál dolgozók. A külföldön munkát vállaló fiatal diplomások pedig 75–78 százalékkal keresnek többet, mintha itthon dolgoznának azonos megfigyelt jellemzők esetén. Azok a fiatal diplomások, akik úgy gondolják, hogy munkájuk felsőfokú végzettséget igényel, 20–21 százalékkal keresnek többet, mint akik olyan munkakörben dolgoznak, amelyről úgy vélik, hogy nem kell hozzá felsőfokú végzettség. Figyelemre méltó, hogy nem lehetett kimutatni szignifikáns kereseti hatást a munka és szakképzettség illeszkedése esetén. Vagyis azok a fiatal diplomások, akik nem a szakképzettségüknek megfelelő szakterületen helyezkednek el, nem szenvednek kereseti veszteséget. A költségtérítéssel járó képzésben végzettek szignifikánsan 3–4 százalékkal többet keresnek, mint az állami finanszírozású képzésben végzettek, ha kontrollálunk a képzésterületre és az egyéb jellemzőkre. A késleltetett diplomaszerezés, vagyis, ha valaki nem közvetlenül az abszolutórium megszerzése után szerezte meg a diplomáját, 3–4 százaléknyi szignifikáns kereseti veszteséget okoz. A családi és középiskolai jellemzők közül egyedül az gyakorolt szignifikáns hatást a pályakezdők keresetére, ha valaki 6 vagy 8 osztályos gimnáziumban végzett. Ezeknek a fiatal diplomásoknak 4–5 százalékkal magasabb a keresete, mint a 4 osztályos gimnáziumban végzett, hasonló egyéb jellemzőkkel leírható pályakezdőknek.

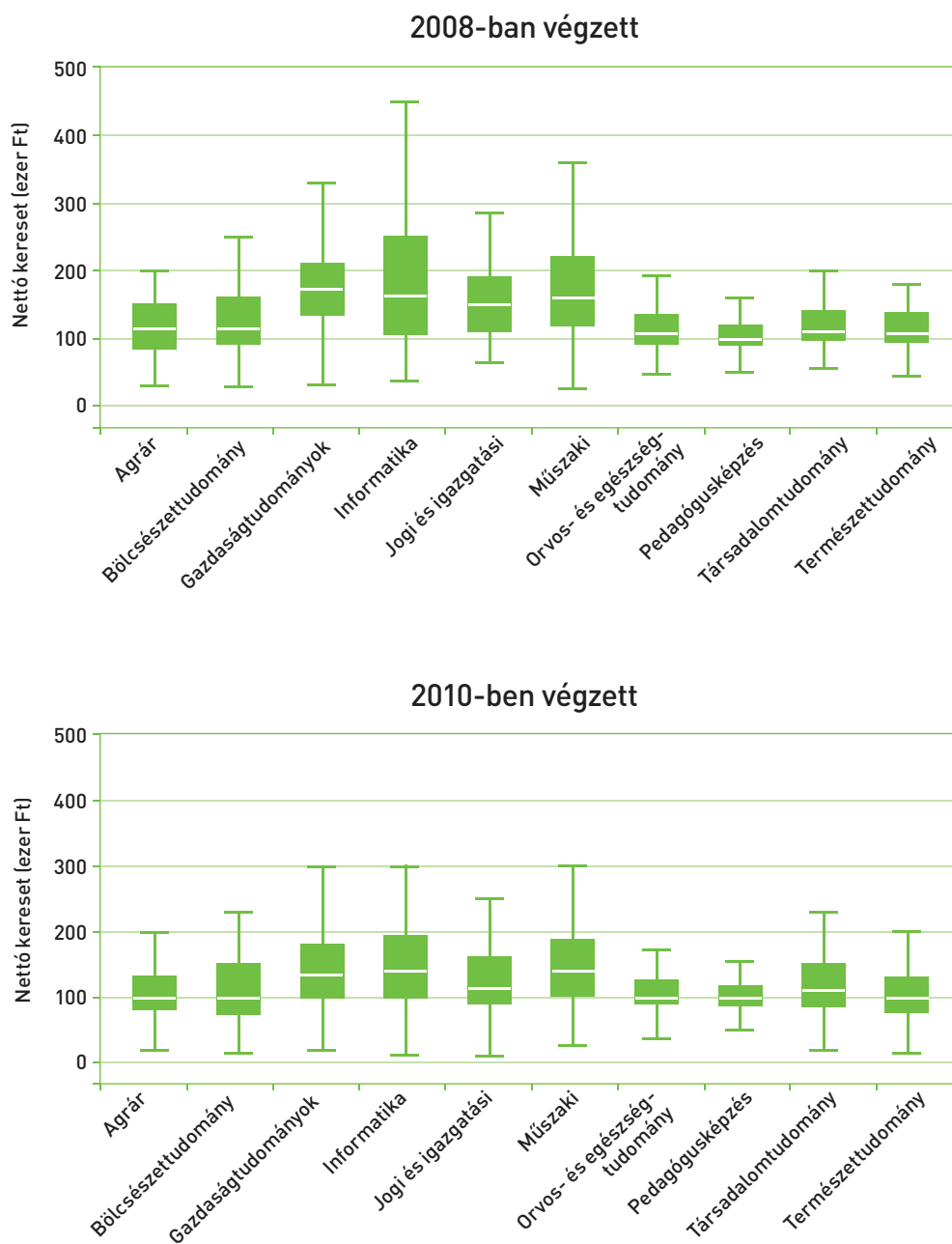
A regressziós becslési eredmények tehát azt mutatják, hogy a legrosszabb kereseti helyzetük az agrár képzésterületen végzetteknek van, majd a pedagógus-képzés, a természettudományi képzés és a bölcsészettudományi képzés végzettjei számíthatnak átlagosan a legrosszabb keresetekre. Szignifikáns kereseti előnyre számíthatnak viszont az informatika és a gazdaságtudományok képzési területén végzettek.

AZ OLS-modellek az átlagos hatásokat vizsgálják, és nem tudják megragadni a keresetek képzési területen belüli heterogenitásának hatását. Az adatok tanúsága szerint ugyanakkor képzési területen belül is nagy a keresetek szóródása, sok kiugró érték is szerepel a keresetek között. A 4. és 5. ábra a keresetek megoszlását mutatja képzési területenként, ún. boxplot diagramon ábrázolva a végzettség szintje és a végzés éve szerint. A boxplot diagram az alsó kvartilishez (25 százalék) és a felső kvartilishez (75 százalék) tartozó értékeket, a medián (50 százalék) értéket és az 5. és 95. percentilishez tartozó értékeket mutatja az 5. és 95. percentilishez tartozó értéket összekötő egyenesen, az adatok középső 50 százalékát a dobozba zárva tünteti fel. A doboz alsó és felső oldala a 25. és 75. percentilishez tartozó értéket mutatja, a medián értéket a dobozban látható szakadás jelzi. Ha normális eloszlást követ a megfigyelt változó, akkor a doboz alsó és felső oldalán jelzett 25. és 75. percentilis szimmetrikusan egyenlő távolságra van a mediántól, a medián és az átlag értéke egybeesik, vagyis a mediánhoz tartozó érték pontosan a doboz közepén helyezkedik el, az 5. és 95. percentilis értéket a dobozzal összekötő két egyenes pedig egyenlő hosszú. Az ábrán nem szerepelnek a kiugró értékek.

A kereseti megoszlás különböző pontjai között igen jelentős különbségek figyelhetők meg a képzési területeknél mindkét kohorszban és mindkét végzettségi kategóriában. A képzésterületek egy részében, például a pedagógus- vagy az orvos- és egészségügyi képzésben a keresetek szórásstartománya kicsi, mivel az ezeken a területeken végzettek többsége az állami szektorban helyezkedik el tanárként, ápolóként vagy orvosként, és keresetük elsősorban a központi bérskálától függ. Más képzésterületeken, például az informatika, műszaki vagy gazdaságtudományok területén a keresetek szórásstartománya jóval nagyobb. Néhány képzésterületen például a 75. percentilishez tartozó keresetek kisebbek, mint más szakterületeken a 25. percentilishez tartozó keresetek. A különbségek az MA-/MSc- vagy egyetemi végzettségűek között nagyobbak, mint a BA-/BSc- vagy főiskolai végzettségűek között.

A keresetek kapcsolatát a képzés szakterületével (és egyéb jellemzők mentén) ún. lineáris kvantilis regressziós becslésekkel is vizsgáltuk. Míg a korábban bemutatott egyszerű lineáris regresszió (OLS) az átlagos hatásokat vizsgálja, a kvantilis regresszió az eloszlás különböző pontjaihoz tartozó hatásokat mutatja (lásd pl. Koenker-Bassett, 1978; Chamberlain, 1994). Vagyis ez a módszer lehetőséget ad arra, hogy a különböző jellemzőknek (pl. a képzési területnek) a keresetekre való eltérő hatását kimutathassuk az eloszlás különböző részein. A képzési terület hatásában mutatkozó különbségek a fiatal diplomások meg nem figyelt jellemzőitől, képességeitől függenek.

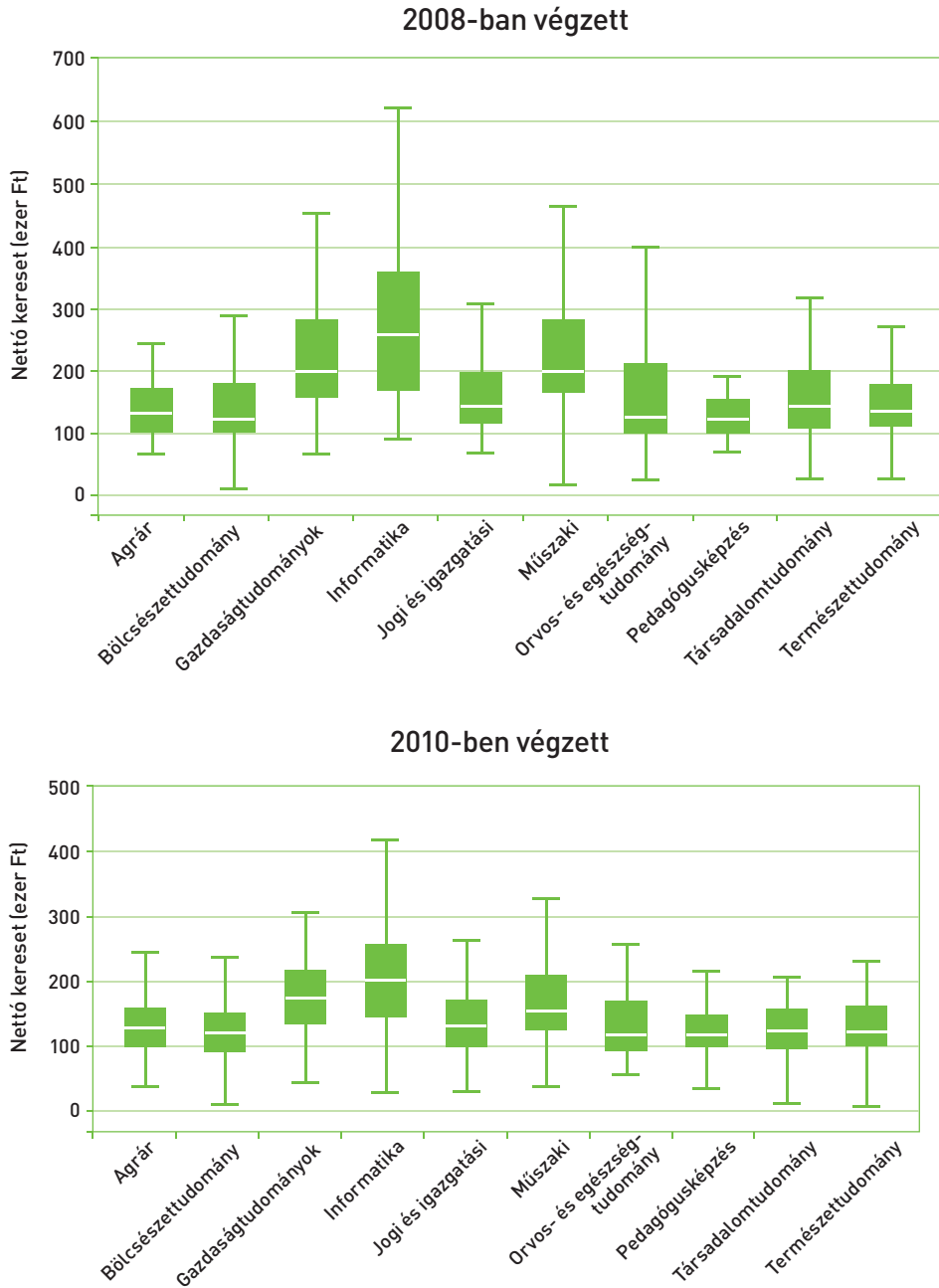
4. ábra. A keresetek megoszlása képzési területenként, BA-/BSc- vagy főiskolai végzettségűek*

*Kiugró értékek nélkül

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

5. ábra. A keresetek megoszlása képzési területenként, MA-/MSc- vagy egyetemi végzettségűek

Forrás: Frissdiplomások 2011 – Educatio Nonprofit Kft.

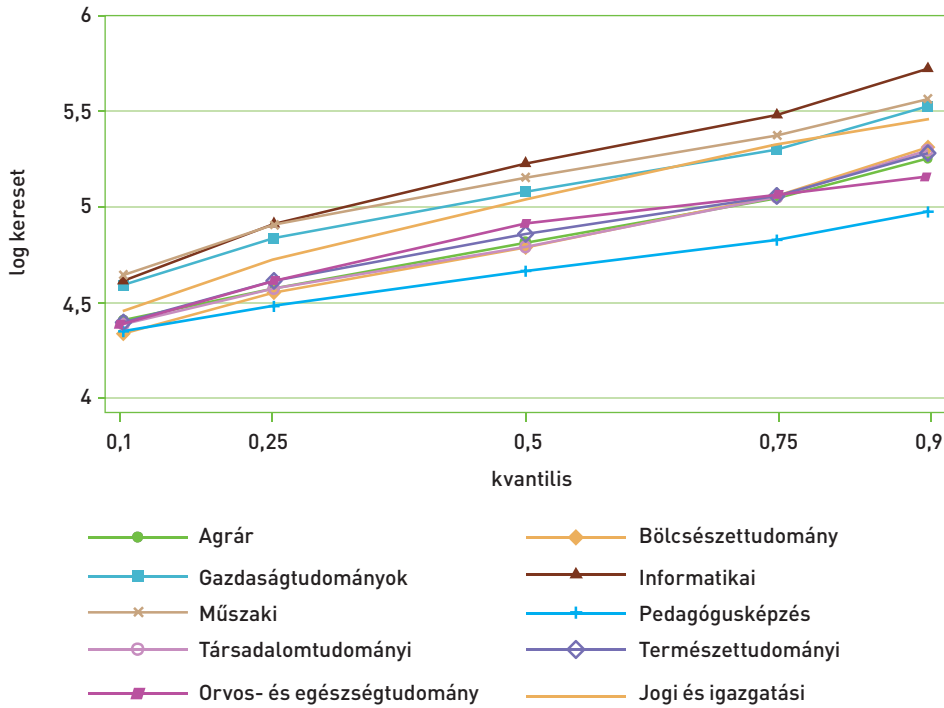
A lineáris kvantilis regressziós becsléseket az F5 specifikáció alapján végeztük el. A 10. és 25. percentilisre, a mediánra, valamint a 75. és 90. percentilisre futtatam le a becsléseket. A részletes eredményeket a Mellékletek M. 2. táblázatában ismertetjük.

A gazdaságtudományok és az informatika képzésterületen szerzet végzettség a megoszlás valamennyi pontján szignifikánsan magasabb kereseteket eredményez, mint a referenciakategóriában, a jogi és igazgatási képzettségterületen szerzett végzettség az egyéb tényezők hatásának kiszűrése mellett. A 10. és a 25. percentilisnél, valamint a mediánnál a gazdaságtudományi végzettségnek van a legnagyobb hozama, nagyobb, mint az informatika vagy a műszaki képzettségterületen szerzett végzettségnek. A gazdaságtudományok képzésterületen végzettséget szerzett fiatal diplomások mediánja 26 százalékkal jut magasabb keresethez a referenciakategória végzettjeinek mediánjánál. A megoszlás tetején, a 75. és 90. percentilisnél az informatikai szakterület biztosítja a legnagyobb hozamot. A műszaki végzettségűek a megoszlás közepéig szignifikánsan nagyobb jövedelemhez jutnak, mint referenciakategória fiatal diplomásai, de a 75. és 90. percentilisnél már nem mutatható ki szignifikáns hatás. A legtöbb szakterületen a megoszlás közepéig nem különböznek a pályakezdők keresetei a referenciakategória kereseteitől, a lemaradás a megoszlás tetején nagy, bár a pedagógusképzésben végzetteket leszámítva valamennyit csökken felfelé haladva. A bölcsészettudományi végzettségűek kereseti lemaradása 13 százalékos a 75. percentilisnél és 10 százalékos a 90.-nél. Az orvos- és egészségtudományi végzettségűek lemaradása 9 százalékos a 75. és 10 százalékos a 90. percentilisnél. A természettudományi végzettségűek lemaradása 15, illetve 14 százalék. Az agrár képzési terület végzettjeinek mediánja 11 százalékkal keres kevesebbet a jogi és igazgatási terület végzettjeinél, és 17-17 százalékkal kevesebbet a 75. és 90. percentilisnél. A pedagógusképzésben végzettek lemaradása a legnagyobb a megoszlás tetején. A 75. percentilisnél 19, a 90. percentilisnél pedig 26 százalékkal keresnek kevesebbet, mint a referenciacsoportban végzettek (M. 2. táblázat).

A 6. ábra a kvantilis regressziós becslések alapján prediktált keresetek logaritmusát mutatja be a különböző képzési területekre. A becslött keresetek növekednek valamennyi képzési területen a megoszlásban felfelé haladva. A 25. percentilisig a jól jövedelmező képzésterületek (az informatika, a gazdaságtudományok és a műszaki) egyforma kereseteket ígérnek, a 75. percentilistől az informatika képzésterületen várható a legmagasabb kereset. A többi képzésterületen a megoszlás minden pontján alacsonyabb, de egyforma keresetek várhatók. Az M. 2. táblázat utolsó oszlopában feltüntettük a prediktált kereset interkvantilis terjedelmét, amely a legtöbb képzésterület esetén nagy. A legkisebb a pedagógusképzés, a legnagyobb az informatikai képzés esetében. A kvantilis regressziós becslési eredményekből tehát azt látjuk, hogy annak, hogy átlagosan az informatikai képzésterület biztosítja a legmagasabb kereseti hozamot a fiatal diplomások számára, az a magyarázata, hogy a kereseti megoszlás tetején nagyon

magas az informatikai képzésterület hozama, tehát azok között a fiatal diplomások között, akik informatika képzésterületen végeztek, a nagyon jól keresők jóval többet keresnek, mint az egyéb képzésterületeken végzetek között a sokat keresők. A gazdaságtudományok képzésterületen szerzett végzettség tűnik a legkevésbé kockázatos befektetésnek, mivel ez a végzettség a kereseti megoszlás valamennyi pontján szignifikáns kereseti hozamot ígér a fiatal diplomásoknak. A műszaki képzésterület átlagosan magas hozama viszont abból adódik, hogy a kereseti megoszlás alján nyújt relatíve magas kereseteket. A pedagógusképzésben szerzett végzettség a kereseti megoszlás minden pontján a legalacsonyabb keresetet nyújtja.

6. ábra. Prediktált keresetek kvantilisenként, képzési területek szerint

Forrás: Az M. 2. táblázatban bemutatott kvantilis regressziós becslések alapján prediktált keresetek

Összegzés

A fejezetben áttekintettük a 2008-ban és a 2010-ben végzett pályakezdő diplomások munkaerő-piaci sikerességének alakulását. Az eredmények azt mutatták, hogy a 2008-ban végzettek nagyobb arányban foglalkoztatottak és kisebb arányban munkanélküliek, mint a 2010-ben végzettek. Körükben kisebb a nappali tagozaton tanulók aránya és nagyobb az egyéb inaktívak aránya, mint a 2010-ben végzettek között. A két kohorsz munkaerő-piaci státuszának különbsége egyrészt abból adódik, hogy a 2008-ban végzettek már hosszabb ideje vannak a munkaerőpiacon, munkaerő-piaci beilleszkedésük ezért a várakozásoknak megfelelően erősebb. Ugyanakkor a két év végzettjei munkaerő-piaci helyzetének összehasonlítása azt is mutatta, hogy valamivel megnehezült az oktatásból a munkaerőpiacra történő átmenet, az első állás megtalálásáig eltelt idő növekedett 2008 és 2010 között. Az átlagnál jobban érintette az álláskeresés hosszabbodása a pedagógusképzésben és a társadalomtudományi képzésben végzetteket. A frissdiplomások keresetének meghatározóit, a képzésterület hatását a keresetekre az egyszerű összehasonlítás mellett többváltozós elemzéssel is vizsgáltuk. Egyrészt az átlagos hatásokat, ahol azt találtuk, hogy legrosszabb kereseti helyzetük az agrár képzésterületen végzetteknek van, majd a pedagógusképzés, a természettudományi és a bölcsészettudományi képzés végzettjei számíthatnak átlagosan a legrosszabb keresetekre. Szignifikáns kereseti előnyre számíthatnak viszont átlagosan az informatikai és a gazdaságtudományok képzésterületen végzettek. Az átlagos hatások mellett a képzésterület keresetekre gyakorolt hatását a kereseti eloszlás különböző pontjain is vizsgáltuk. Az eredmények azt mutatták, hogy az átlagosan magas hozamokat nyújtó képzésterületek közül az informatikai képzésterület a keresleti megoszlás tetején nyújt magas hozamot, a műszaki képzésterület a kereseti megoszlás alján, míg a gazdaságtudományi képzésterület a kereseti megoszlás valamennyi pontján magas kereseteket biztosít. A legrosszabb kereseti lehetőségeket a pedagógusképzésben szerzett végzettség nyújtja a kereseti megoszlás minden pontján.

Irodalom

Bratti, M.–Naylor, R.–Smith, J. (2005): Variations in the Wage Returns to a First Degree: Evidence from the British Cohort Study 1970, IZA Discussion Paper No. 1631.

Buonanno, Paolo–Pozzoli, Dario (2007): Early Labour Market Returns to College Subject. Società italiana di economia pubblica. Dipartimento di economia pubblica e territoriale, Università di Pavia

Brunello, G.–Cappellari, L. (2005): The Labour Market Effect of Alma Mater: Evidence from Italy. IZA Discussion Paper, No. 1562.

Chamberlain, Gary (1994): Quantile regression, censoring and the structure of wages. In: Sims, Christopher A. (szerk.) *Advances in Econometrics: Sixth World Congress*. Vol 1, Econometric Society

Chevalier, A.–Conlon, G.–Galindo-Rueda, R.–McNally, S. (2002): *The Returns to Higher Education Teaching*. Research Report to the Department for Education and Skills. Centre for the Economics of Education, London School of Economics, London

Chevalier, Arnaud (2011): Subject choice and earnings of UK graduates. IZA Discussion Paper No. 5652

Finnie, R.–Frenette, M. (2003): Earnings Differences by Major Field of Study: Evidence from Three Cohorts of Recent Canadian Graduates, *Economics of Education Review*, Vol. 22, No. 2, 179–192.

Galasi Péter–Varga Júlia (2006): *Hallgatói létszám és munkaerőpiac*. Felsőoktatási Kutatóintézet, Budapest

Galasi Péter (2002): Fiatall diplomások életpálya-vizsgálata. In: *Társadalmi Riport 2002*. Társadalmi Riport, Budapest, 245–255.

Galasi Péter (2004a): A felsőfokú végzettségű pályakezdők munkaerő-piaci sikeressége. In: *Munkaerőpiaci tükrök 2004*. MTA KTI–OFA, Budapest, 110–118.

Galasi Péter (2004b): Estimating wage equations for Hungarian higher-education graduates. Budapest University of Economic Sciences – Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences, Budapest Working Papers on the Labour Market 2003/4.

Galasi Péter (2007): Pályakezdő diplomások keresetének alakulása: az iskolázottság, a képzettség, valamint a túlképzés/alulképzés szerepe. In: *Munkaerőpiaci tükrök 2006*. MTA KTI–OFA, Budapest, 107–129.

Grubb, W.N. (1992): The Economic Return to Baccalaureate Degrees: New Evidence from the Class of 1972. *Review of Higher Education*, Vol. 15, No. 2, 213–231.

Koenker, R.–Basset, G. (1978): Regression Quantiles. *Econometrica*, Vol. 46, No. 1, 33–50.

Livanos, Ilias–Pouliakas, Konstantinos (2009): Wage Returns to University Disciplines in Greece: Are Greek Higher Education Degrees Trojan Horses? IZA Discussion Paper No. 4442

Machin, S.–Puhani, P. A. (2006). The contribution of Degree Subject to the Gender Wage Gap for Graduates: A Comparison of Britain, France and Germany. Report to the Anglo-German Foundation

Rumberger, R. W.–Thomas, S. L. (1993): The Economic Returns to College Major, Quality and Performance: A Multilevel Analysis of Recent Graduates. *Economics of Education Review*, Vol. 12, No. 1, 1–19.

Varga Júlia (2010): A pályakezdő diplomások keresete, munkaerő-piaci sikeresége a 2000-es évek elején. In: Garai O.–Horváth T.–Kiss L.–Szép L.–Veroszta Zs. (szerk): Diplomás Pályakövetés IV. Frissdiplomások 2010. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály, 59–81.

Walker, I.–Zhu, Y. (2005): The College Wage Premium, Overeducation, and the Expansion of Higher Education in the UK. *Scandinavian Journal of Economics*, 110. 695–709.

Melléklet

M. 1. táblázat. A képzési terület hatása a (log) nettó havi keresetekre. OLS regressziós becslési eredmények

Referencia képzési terület: Jogi és igazgatási

Változók	(F1)	(F2)	(F3)	(F4)	(F5)	(F6)
Agrár képzési terület	-0,1319* (0,0269)	-0,1284* (0,0251)	-0,1867* (0,0269)	-0,1408* (0,0262)	-0,1239* (0,0267)	-0,1291* (0,0280)
Bölcsész tudomány képzési terület	-0,1498* (0,0204)	-0,1202* (0,0191)	-0,1338* (0,02105)	-0,0960* (0,0210)	-0,0972* (0,0218)	-0,0834* (0,0223)
Gazdaságtudományok képzési terület	0,1234* (0,0195)	0,1259* (0,0181)	0,1358* (0,0200)	0,1404* (0,0196)	0,1406* (0,0203)	0,0903* (0,0212)
Informatika képzési terület	0,2796* (0,0281)	0,2333* (0,0273)	0,1618* (0,0279)	0,1475* (0,0274)	0,1554* (0,0281)	0,1367* (0,0284)
Műszaki képzési terület	0,1801* (0,0214)	0,1688* (0,0204)	0,0877* (0,0216)	0,0909* (0,0212)	0,0948* (0,0222)	0,02695 (0,0250)
Orvos- és egészségügy tudomány képzési terület	-0,0984* (0,0262)	-0,0129* (0,0250)	-0,0696** (0,0238)	-0,0632** (0,0241)	-0,0630 (0,0252)	-0,0362 (0,02632)
Pedagógusképzés képzési terület	-0,2619* (0,0202)	-0,1828* (0,0194)	-0,1558* (0,0218)	-0,1368* (0,0217)	-0,1293* (0,0228)	-0,1052* (0,02413)
Társadalomtudomány képzési terület	-0,1625* (0,0230)	-0,0801* (0,0220)	-0,0913* (0,0230)	-0,0558 (0,0227)	-0,0549 (0,0234)	-0,0640 (0,0238)
Természettudomány képzési terület	-0,1431* (0,0246)	-0,1346* (0,0238)	-0,1577* (0,0254)	-0,1211 (0,0247)	-0,1145 (0,0253)	-0,0970* (0,0257)
Egyéb képzési terület	-0,1655* (0,0259)	-0,1011* (0,0248)	-0,1082* (0,0285)	-0,0736 (0,0281)	-0,0684 (0,0298)	-0,0760 (0,0313)
Férfi	-	0,1939* (0,0108)	0,1677* (0,0106)	0,1540* (0,0104)	0,1517* (0,0107)	0,1448* (0,0106)
Életkor	-	0,0123* (0,0005)	0,0118* (0,0008)	0,0098* (0,0008)	0,0098* (0,0009)	0,0102* (0,0009)

Változók	(F1)	(F2)	(F3)	(F4)	(F5)	(F6)
Végzettség BA/BSc vagy főiskolai	-	-0,1869* [0,0095]	-0,1701* [0,0095]	-0,1387* [0,0094]	-0,1219* [0,0099]	-0,1138* [0,0114]
A végzés éve 2008	-	0,1202* [0,0087]	0,0935* [0,0088]	0,0882* [0,0086]	0,0921* [0,0088]	0,0931* [0,0087]
(log) Munkaidő	-	-	0,3333* [0,0240]	0,3353* [0,0234]	0,3413* [0,0243]	0,3446* [0,0250]
A munkáltatójánál eltöltött hónapok száma	-	-	0,0011* [0,0002]	0,0006* [0,0001]	0,0006* [0,0001]	0,0005* [0,0001]
Munkahely részben vagy egészben állami/önkormányzati tulajdonú	-	-	-0,1413* [0,0100]	-0,1674* [0,0098]	-0,1632* [0,0102]	-0,1546* [0,0102]
Külföldön dolgozik	-	-	0,74950* [0,0305]	0,7803* [0,0306]	0,7729* [0,0310]	0,7693* [0,0307]
Munkája szakterülete illeszkedik a képzettség szakterületéhez	-	-	-	-0,0251* [0,0121]	-0,0247* [0,0124]	-0,02305* [0,0124]
Munkája felsőfokú végzettséget igényel	-	-	-	0,2111* [0,0123]	0,2058* [0,0127]	0,2001* [0,0126]
A végzettség megszerzése óta volt munkanélküli	-	-	-	-0,1307* [0,0100]	-0,1246* [0,0103]	-0,1195* [0,0100]
Költségtérítési képzésben végzett	-	-	-	0,0397* [0,0104]	0,0385* [0,0108]	0,0310* [0,0110]
Az abszolutórium után nem közvetlenül szerezte meg a diplomát	-	-	-	-0,0527* [0,0095]	-0,0391* [0,0099]	-0,0305* [0,0098]
Házass	-	-	-	-	0,0243 [0,0118]	0,0267 [0,0116]
Van gyereke	-	-	-	-	0,0222 [0,0150]	0,0260 [0,0147]
Középiskola: 6 vagy 8 osztályos gimnázium	-	-	-	-	0,0521* [0,0123]	0,03929* [0,01231]

Változók	(F1)	(F2)	(F3)	(F4)	(F5)	(F6)
Középiskola: szakközépiskola	-	-	-	-	-0,0103 (0,0106)	-0,0030 (0,0104)
Anya legfeljebb általános iskolai végzettségű	-	-	-	-	-0,0353 (0,0173)	-0,0318 (0,0169)
Anya szakmunkás/szakiskolai végzettségű	-	-	-	-	-0,0276 (0,0132)	-0,02212 (0,0130)
Anya felsőfokú végzettségű	-	-	-	-	0,0138 (0,0116)	0,0053 (0,0115)
Apa legfeljebb általános iskolai végzettségű	-	-	-	-	-0,0049 (0,0209)	-0,0054 (0,0207)
Apa szakmunkás/szakiskolai végzettségű	-	-	-	-	-0,0215 (0,0111)	-0,0187 (0,0109)
Apa felsőfokú végzettségű	-	-	-	-	0,0064 (0,0120)	-0,0045 (0,0118)
Van a családban hasonló szakterületen végzett	-	-	-	-	-0,0242 (0,0121)	-0,0152 (0,0120)
Intézményi fix hatás	Nem	Nem	Nem	Nem	Nem	Igen
Konstans	49,467 (0,0169)	44,991 (0,0233)	2,8962* (0,1264)	2,8319* (0,1232)	2,7792* (0,1295)	27,168 (0,1669)
R ²	0,0964	0,1984	0,3659	0,4088	0,4121	0,4330
N	13 044	12 492	9 312	9 197	8 689	8 689

Robusztus standard hibák zárójelben.

*szignifikáns 1%-os szinten, **szignifikáns 5%-os szinten.

Referenciakategória: nő, MA-/MSc- vagy egyetemi végzettségű, a végzés éve 2010., Magyarországon dolgozik, munkája szakterülete nem illeszkedik képzettségéhez, munkája nem igényel felsőfokú végzettséget, a végzettség megszerzése óta nem volt munkanélküli, állami finanszírozású képzésben végzett, az abszolutórium megszerzése után közvetlenül megszerzte diplomáját, nem házas, nincs gyereke, középiskolája 4 osztályos gimnázium, anyja érettségizett, apa érettségizett, nincs a családban hasonló szakterületen végzett.

M. 2. táblázat. A képzési terület hatása a (log) nettó havi keresetekre. Kvantilis regressziós becslési eredmények

	Q10	Q25	Q50	Q75	Q90	Várt keresetek Q90-Q10
Agrár képzési terület	0,0476 (0,0473)	-0,0882** (0,0302)	-0,1125** (0,0492)	-0,1715* (0,0274)	-0,1757* (0,0412)	0,630
Bölcsésztudomány képzési terület	0,0219 (0,0439)	-0,0720 (0,0290)	0,0769 (0,0491)	-0,1295* (0,0273)	-0,1017** (0,038)	0,711
Gazdaságtudományok képzési terület	0,2224* (0,0401)	0,1730* (0,0260)	0,2579* (0,0407)	0,0812* (0,0179)	0,0814** (0,0352)	0,701
Informatika képzési terület	0,1780* (0,0489)	0,1437* (0,0316)	0,1998* (0,0545)	0,1080* (0,0303)	0,1177 (0,0560)	0,855
Műszaki képzési terület	0,2064* (0,0449)	0,1515* (0,0297)	0,2266* (0,0430)	0,0314 (0,0218)	-0,0093 (0,0406)	0,781
Orvos- és egészség tudomány képzési terület	0,0545 (0,0554)	-0,0372 (0,0332)	0,0639 (0,0462)	-0,0941* (0,0190)	-0,1003** (0,0510)	0,721
Pedagógusképzés képzési terület	0,0699 (0,0442)	-0,0536 (0,0235)	0,0842 (0,0471)	-0,1898* (0,0164)	-0,2622* (0,0385)	0,474
Társadalomtudomány képzési terület	0,0537 (0,0457)	-0,0386 (0,0293)	0,1150** (0,0529)	-0,0916* (0,0259)	-0,0689 (0,0437)	0,655
Természettudomány képzési terület	0,0379 (0,0586)	-0,0548 (0,0299)	0,0562 (0,0473)	-0,1489* (0,0190)	-0,1367** (0,0529)	0,653
Egyéb képzési terület	0,0205 (0,0447)	-0,0662 (0,0377)	0,0520 (0,0543)	-0,146951* (0,0260)	-0,0979** (0,0373)	0,951

Robustus standard hibák zárójelben.

*szignifikáns 1%-os szinten, **szignifikáns 5%-os szinten

Egyéb kontrollváltozók: férfi, életkor, végzettség BA/BSc vagy főiskolai, a végzés éve 2008., (log) munkaidő, a munkáltatójánál eltöltött hónapok száma, munkahely részben vagy egészben állami/önkormányzati tulajdonú, külföldön dolgozik, munkája szakterülete illeszkedik a képzettség szakterületéhez, munkája felsőfokú végzettséget igényel, a végzettség megszerzése óta volt munkanélküli, költségtérítéses képzésben végzett, az abszolutórium után nem közvetlenül szerzte meg a diplomát, házasság, középiskola: 6 vagy 8 osztályos gimnázium, középiskola: szakközépiskola, anyai legfeljebb általános iskolai végzettségű, anyai szakmunkás/szakiskolai végzettségű, anyai felsőfokú végzettségű, apa legfeljebb általános iskolai végzettségű, apa szakmunkás/szakiskolai végzettségű, apa felsőfokú végzettségű, van a családban hasonló végzettségű, van a családban hasonló végzettségű, van a családban hasonló végzettségű, van a családban hasonló végzettségű.

